

Uitvoeringsprogramma

Fryslân geeft energie

Jaarplan 2019

DEFINITIEF: 6 november 2018

Inhoud

1. Inleiding.....	2
1.1 Context	2
1.2. Ambitie en doelen	2
1.3 Strategie	3
2. Aanpak.....	4
2.1 Energiemix.....	4
2.2 Energietransitie binnen de provincie	4
2.3 Rol van de provincie	5
2.4 Opbouw programma	5
2.5 Middelen 2019	6
3. Programmalijnen	7
3.1 Programmalijnen op basis van het Klimaatakkoord.....	7
3.2 Acties per programmalijn	8
Programmalijn 1 Opwekken duurzame energie	8
Programmalijn 2 Gebouwde omgeving	11
Programmalijn 3 Mobiliteit.....	14
Programmalijn 4: Industrie	15
Programmalijn 5 Strategie	15
Bijlage 1 Moties en toezeggingen	19

1. Inleiding

1.1 Context

De energietransitie is in volle gang. Het klimaatakkoord van Parijs eind 2015 onderstreept de urgentie van de energietransitie. Niet voor niets staan het beperken van de opwarming van de aarde en het uitbannen van fossiele brandstoffen centraal. Tegelijkertijd gaan de ontwikkelingen binnen de energiewereld snel.

In juli dit jaar is een voorstel voor de hoofdlijnen van het Klimaatakkoord verschenen. Het nationale Klimaatakkoord is de Nederlandse bijdrage aan het klimaatakkoord van Parijs uit 2015. Het centrale doel van het Klimaatakkoord is het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland in 2030 met ten minste 49 procent ten opzichte van 1990. In het voorstel voor de hoofdlijnen van het Klimaatakkoord wordt voor vijf sectoren aangegeven op welke manier en in welke mate die sector bij kan dragen aan het hoofddoel. Het gaat om de sectoren gebouwde omgeving, industrie, landbouw en landgebruik, mobiliteit en elektriciteit. De prioriteiten uit het Klimaatakkoord worden de komende jaren leidend voor de energietransitie.

De in het klimaatakkoord voorgestelde maatregelen raken de hele samenleving, ook in Fryslân. Overheden hebben daarbij een belangrijke sturende, stimulerende en faciliterende rol. De decentrale overheden krijgen in het Klimaatakkoord namelijk de verantwoordelijkheid voor de verdeling van de nationale klimaatopgave over de regio's. Hiervoor wordt per regio een regionale energiestrategie (RES) opgesteld. In de RES wordt aangegeven welke deel van de nationale opgave de regio in kan vullen en op welke wijze dit gebeurt. De RES focust op de gebouwde omgeving (energiebesparing en warmtevoorziening) en elektriciteit (opwekking en energie-infrastructuur). Eventueel kunnen afspraken van andere tafels worden meegenomen in de RES. Daarmee geeft de regio invulling aan de afspraken uit het Klimaatakkoord zoals deze gemaakt zijn aan de sectortafels voor Elektriciteit en Gebouwde omgeving. Het opstellen van een RES duurt ongeveer een jaar. De verwachting is dat we heel 2019 nodig hebben om een RES op te stellen.

In het uitvoeringsprogramma Fryslân geeft energie staan de ambities uit de beleidsbrief Duurzame Energie (vastgesteld op 28 september 2016 door PS) en het coalitieakkoord 'Mei Elkenien, Foar Elkenien' centraal. Het uitvoeringsprogramma draagt bij aan resultaat 10 uit coalitieakkoord 'Mei Elkenien, Foar Elkenien': een integraal energieplan om in 2025 25% van onze energie duurzaam op te wekken.

Voor het jaarplan 2019, het 4^e en tevens laatste jaarplan van het uitvoeringsprogramma Fryslân geeft energie, zijn de acties zo veel mogelijk gericht op het opstellen van de RES. De organisatorische kant van de RES is een van de modules in dit jaarplan. De overige modules leveren een inhoudelijke bijdrage aan de op te stellen RES en aan de uitvoering van de beleidsbrief Duurzame Energie.

1.2. Ambitie en doelen

De provincie Fryslân wil haar bijdrage leveren aan de energietransitie en het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen. Daarmee sluiten we aan op en leveren we een bijdrage aan nationale, Europese en wereldwijde afspraken. We zetten in op energie besparen, het opwekken van duurzame energie en het zo efficiënt mogelijk gebruik van fossiele brandstoffen als het niet anders kan (Trias Energetica).

Onze doelen voor 2020, 2025 en 2050 zijn:

1. Doelstelling energieverbruik
--

In 2020 ligt het energieverbruik 20% lager dan het verbruik in 2010

<p>2. Doelstelling duurzame opwekking energie In 2020 wordt 16% van ons energieverbruik duurzaam opgewekt In 2025 wordt 25% van ons energieverbruik duurzaam opgewekt</p>
<p>3. Doelstelling fossiele brandstoffen In 2050 is Fryslân 100% onafhankelijk van fossiele brandstoffen</p>
<p>4. Doelstelling werkgelegenheid In 2020 zijn er 4.000 aan energie gerelateerde banen in Fryslân</p>
<p>5. Doelstelling voorbeeldfunctie energietransitie De provinciale organisatie is in 2025 zelfvoorzienend</p>

Nieuw in het IBP is een tussendoel op weg naar de 100% energieneutraliteit in 2050. De ambitie is om in 2030 49% CO2-neutraal te zijn.

1.3 Strategie

We gaan voor een integrale aanpak met de nadruk op samenwerking en gedeelde verantwoordelijkheid. Veel van de afspraken uit het Klimaatakkoord moeten namelijk in de regio worden waargemaakt.

Een van de lessen uit de RES-pilots die in 2016 en 2017 in zeven regio's in Nederland zijn gehouden is dat de energietransitie alleen kan slagen als partijen samenwerken: overheden, burgers, marktpartijen, netbeheerders en maatschappelijke organisaties.

Fryslân was een van die pilotregio's van de landelijke Green Deal Pilots Regionale Energiestrategieën. De provincie, alle Friese gemeenten, het Wetterskip en een aantal maatschappelijke organisaties en bedrijven hebben gezamenlijk gewerkt aan bouwstenen voor een eerste regionale energiestrategie voor Fryslân. Deze Friese energiestrategie zal worden uitgebreid tot een RES zoals die in het Klimaatakkoord wordt afgesproken. Hiervoor moet de samenwerking tussen de verschillende overheden en alle andere partners opnieuw worden georganiseerd. De bedoeling is dat er een werkstructuur wordt opgezet waarin ook partners zoals netbeheerders, kennisorganisaties, de energiesector en groene partijen een plek hebben.

Vanuit de provincie werken we vanuit vijf programmalijnen. Deze programmalijnen dragen inhoudelijk bij aan de op te stellen RES. Bij de programmalijnen gaan we uit van een integrale benadering. Bijvoorbeeld in bebouwd gebied worden de energiebesparing van gebouwen en de duurzame opwekking van energie in samenhang aangepakt.

Op korte termijn willen we meters maken met de bestaande technieken. Voor de langere termijn zetten we in op innovatie.

2. Aanpak

2.1 Energiemix

We zetten in op energie besparen, het opwekken van duurzame energie en het zo efficiënt mogelijk gebruik van fossiele brandstoffen als het niet anders kan (Trias Energetica).

Op kortere termijn zetten we in op bestaande technieken: windenergie, zonnestroom, energie uit biomassa en warmte. De verwachte energiemix in 2020 bestaat uit wind (36%), zon (13%), zon thermisch, aardwarmte en geothermie (6%), biomassa (12%), afvalverbranding (10%) en overig (23%). In de laatste categorie zitten houtkachels, biobrandstoffen en restwarmte. De energiemix is geen doel, maar een realistische schatting van de mogelijkheden van de verschillende bronnen. In de praktijk zal de energiemix periodiek worden bijgesteld als gevolg van de ontwikkelingen. Zo komen geothermie en warmte uit oppervlakte water steeds beter binnen bereik.

Voor de periode na 2020 is er innovatie nodig om voldoende meters te blijven maken in de energietransitie.

2.2 Energietransitie binnen de provincie

De energietransitie is een zelfstandige opgave binnen de ambitie Vanzelfsprekende duurzaamheid uit het coalitieakkoord 'Mei Elkenien, Foar Elkenien'.

Met ingang van 2017 werken we opgavengestuurd. Dit houdt in dat zowel de beleidsvorming als de realisatie van projecten, in samenhang, binnen het opgaveteam wordt uitgevoerd. De coördinatie van de energietransitie en verantwoordelijkheid voor het uitvoeringsprogramma Duurzame energie 2013 – 2020 valt onder het portfolio Natuurlijk Kapitaal. Maar ook binnen andere opgaven, soms binnen andere portfolio's, wordt uitvoering gegeven aan onderdelen van de energietransitie (zie onderstaande tabel).

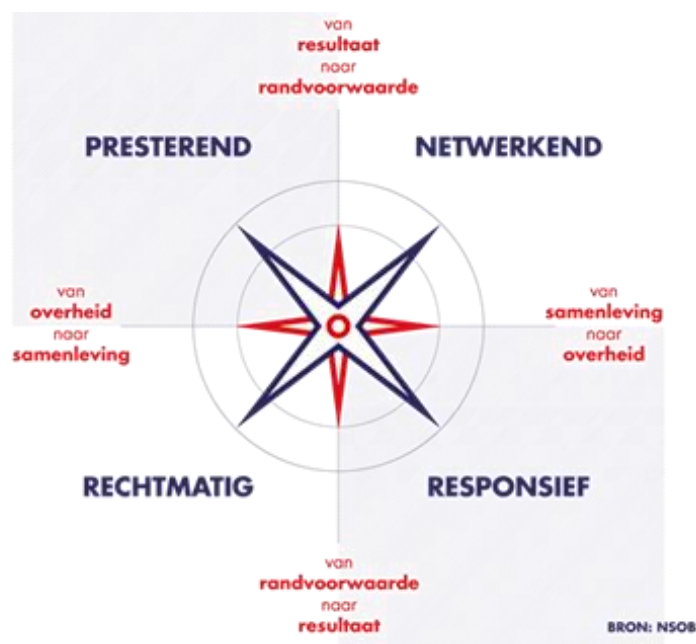
Portfolio	Opgave	Energietransitie
Infrastructuur en Mobiliteit	De Nieuwe Afsluitdijk, IJsselmeerkust en Waddenzeeprojecten	<ul style="list-style-type: none">– Windenergie, windpark IJsselmeer– Blue Energy
Infrastructuur en Mobiliteit	Mobiliteit	<ul style="list-style-type: none">– Afspraken BO MIRT– OV-concessie 2020 - 2030
Natuurlijk Kapitaal	Omgevingsvisie	<ul style="list-style-type: none">– Omgevingsvisie
Natuurlijk Kapitaal	Landbouw	<ul style="list-style-type: none">– Verduurzamen landbouwbedrijven– Duurzame landbouw– Landbouwdeals– Cascadering van biomassa
Wurkje mei Fryslân	(circulaire) Economie	<ul style="list-style-type: none">– Verduurzamen MKB/industrie
Continue processen	Omgevingszaken	<ul style="list-style-type: none">– Ruimtelijk beleid: Verordening Romte (zon, wind)– Aanpak FUMO voor handhaven Wet Milieubeheer.– Provincie Fryslân heeft adviesrecht geothermie richting het ministerie van Economische Zaken.
Continue processen	IMF	<ul style="list-style-type: none">– Uitvoeringsprogramma's duurzame energie binnen Streekagenda's– Iepen Mienskip Fûns
Continue processen	Inkoop	<ul style="list-style-type: none">– Inkoop groene stroom en groen gas

2.3 Rol van de provincie

We gaan voor een integrale aanpak met de nadruk op samenwerking en gedeelde verantwoordelijkheid. We leggen in dit jaarplan nieuwe accenten voor onze rol. Die rol kan per actie verschillen. Binnen de programmalijnen beschrijven we de rol van de provincie aan de hand van de vier vormen van overheidssturing” van NSOB:

- rechtmatige
- presterende
- netwerkende
- responsieve overheid.

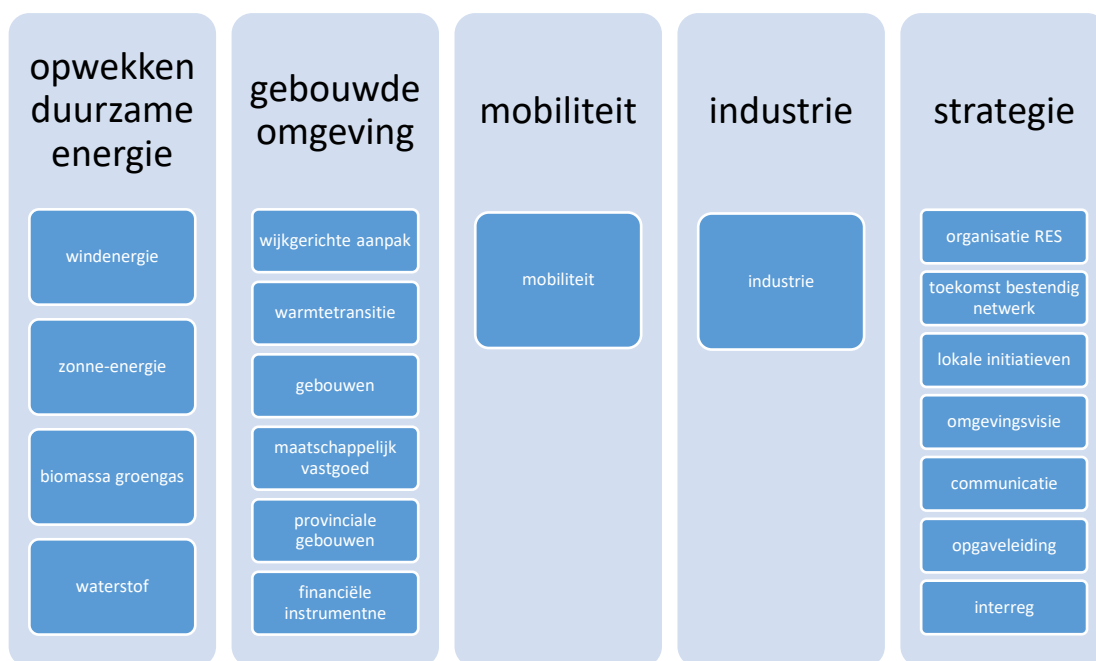
Deze indeling helpt bij het bepalen wat de provincie precies doet. Het komt voor dat op een thema, bijvoorbeeld zonne-energie, de provincie meerdere rollen heeft. Dit is in de beschrijving van de activiteiten in de programmalijnen aangegeven.

Omdat wij met regionale partijen willen samenwerken kunnen wij onze rol niet alleen bepalen. Deze zal ook een uitvloeisel zijn van de afspraken over de samenwerking. De rollen die wij hier formuleren zijn daarom indicatief en moeten worden gezien als de provinciale insteek in het proces om tot afspraken te komen. Hoe de accenten precies komen te liggen zal in dit proces blijken. Ook onze inzet in het programma is een vertrekpunt om tot samenwerking te komen. Ook hier geldt dat in het proces waarin deze samenwerking tot stand komt uiteindelijk de accenten anders kunnen worden gelegd.

2.4 Opbouw programma

Binnen het programma onderscheiden we vijf programmalijnen. Ten opzichte van het jaarplan 2018 is een aantal veranderingen in de structuur van het programma aangebracht. Het programma is nog meer gericht rond de op te stellen regionale energiestrategie. We streven ernaar om meer integraliteit in de opgave aan te brengen, bijvoorbeeld door in het bebouwde gebied besparing, opwekken, en de ontwikkeling van het netwerk als een geheel te behandelen. De programmalijnen worden in 3.1 verder toegelicht.

2.5 Middelen

In de uitvoeringsagenda van het coalitieakkoord is er voor de periode 2016 t/m 2019 in totaal een bedrag van € 12,1 miljoen beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het programma duurzame energie.

Duurzame Energie	2016	2017	2018	2019	2016 - 2019
Thema's (bedragen * 1.000 euro)	Realisatie	Realisatie	Begroting	Begroting	Totaal
1.1. Woningbouw (particulier en huur)	150	300	550	1.750	2.750
1.2. Maatschappelijk vastgoed	150	200	250	300	900
1.3. Zakelijk vastgoed	100	100	100	300	600
1.4. Landbouw	100	100	200	250	650
1.5. Duurzame mobiliteit	50	100	200	150	500
1.6. Circulaire economie	100	100	200	200	600
Energiebesparing	650	900	1.500	2.950	6.000
2.1. Windenergie	300	250	150	150	850
2.2. Zonne-energie	1.200	300	350	300	2.150
2.3. Warmte (restwarmte/geothermie)	100	150	250	250	750
2.4. Energie uit Biomassa	100	100	300	250	750
2.5. Lokale en kleinschalige initiatieven	350	350	50	50	800
2.6. Programma breed	250	250	100	200	800
Duurzame energie productie	2.300	1.400	1.200	1.200	6.100
Programma Duurzame Energie (totaal)	2.950	2.300	2.700	4.150	12.100
Begrotingswijziging 2e Berap 2018			-500	500	

De financiële tabel is ten opzichte van het voorgaande jaarplan 2018 geactualiseerd. De begrote bedragen voor zowel 2018 als 2019 zijn aangepast n.a.v. de ingediende begrotingswijziging in de 2e Berap 2018.

3. Programmalijnen

3.1 Programmalijnen op basis van het Klimaatakkoord

Om de uitvoering binnen het programma nog beter af te stemmen op de op te stellen RES is gekeken naar de indeling van de sectortafels van het Klimaatakkoord. Die heeft als basis gediend voor de indeling van de programmalijnen. Elektriciteit uit het klimaatakkoord wordt voor dit programma verbreed tot het opwekken van duurzame energie. Landbouw en landgebruik wordt binnen het programma geen afzonderlijke programmalijn. De onderdelen binnen landbouw die van belang zijn voor dit programma zijn ondergebracht bij de programmalijn opwekken van duurzame energie.

Er ontstaan dan 5 programmalijnen:

1. Opwekken duurzame energie
2. Gebouwde omgeving
3. Mobiliteit
4. Industrie
5. Strategie

De programmalijnen zijn onderverdeeld in samenhangende werkpakketten, modules.

In de onderstaande tabel zijn voor de 5 programmalijnen de doelen uit het Klimaatakkoord en de provinciale doelen weergegeven.

Programmalijn	1. Opwekken duurzame energie	2. Gebouwde omgeving	3. Mobiliteit	4. Industrie	5. Strategie en integrale uitvoering
Doelen Klimaatakkoord	van 17 Terawattuur (Twh) naar 84 TWh in 2030 35 TWh wordt in 2030 via windenergie en zonne-energie op land gerealiseerd.	Wijk voor wijk aan de slag met de transformatie van 7 miljoen huizen en 1 miljoen gebouwen in goed geïsoleerde woningen en gebouwen die we met duurzame warmte verwarmen en waarin we schone elektriciteit gebruiken of zelfs zelf opwekken.	Transitie naar zorgeloze mobiliteit, met uitstekende bereikbaarheid, optimale aansluiting tussen modaliteiten, hoge verkeersveiligheid en zonder emissies.	Transitie naar een circulaire industrie die blijvend internationaal concurreert en waar de uitstoot van broeikasgassen nagenoeg nul is.	
Doelen provinciaal beleid	In 2020 wordt 16% van ons energieverbruik duurzaam opgewekt. In 2025 wordt 25% van ons energieverbruik duurzaam opgewekt. In 2050 is Fryslân 100% onafhankelijk van fossiele brandstoffen.	In 2020 ligt het energieverbruik 20% lager dan het verbruik in 2010. In 2050 is Fryslân 100% onafhankelijk van fossiele brandstoffen. De provinciale organisatie is in 2025 zelfvoorzienend	Geen emissie OV in 2025. In 2050 is Fryslân 100% onafhankelijk van fossiele brandstoffen	In 2050 is Fryslân 100% onafhankelijk van fossiele brandstoffen	In 2050 is Fryslân 100% onafhankelijk van fossiele brandstoffen

3.2 Acties per programmalijn

Hieronder worden per programmalijn de modules en de werkzaamheden beschreven.

Programmalijn 1 Opwekken duurzame energie

Algemeen	<p>Het opwekken van duurzame energie is een van de pijlers van de op te stellen RES. Elektriciteit wekken we op met windmolens en zonnepanelen. Daarnaast is er een potentie voor groen gas. Waterstof zien vooral als een manier om energie op te slaan. De programmalijn opwekken duurzame energie is onderverdeeld in de modules windenergie, zonne-energie, biomassa groengas en waterstof. Duurzame warmte komt terug bij de bebouwde omgeving.</p> <p>De provincie heeft binnen deze programmalijn (in NSOB-termen) voornamelijk de rol van de rechtmatige en netwerkende overheid. Voor het opwekken van duurzame energie zijn andere partijen nodig. Behalve waar het gaat om eigen gebouwen en gronden neemt de provincie geen initiatieven voor het opwekken van duurzame energie. Via netwerken wil de provincie anderen stimuleren dat wel te doen. Binnen de rol van netwerkende overheid kan de provincie ook agenderen en samen met andere partijen onderzoeken uit (laten) voeren.</p> <p>Wind</p> <p>De landelijke doelstelling voor windenergie is 6.000 MW in 2020. Fryslân draagt hier conform de afspraken met het Rijk 530,5 MW aan bij. Provinciale Staten heeft deze taakstelling in december 2014 als volgt ingevuld.</p> <ul style="list-style-type: none">- een locatie in het IJsselmeer van 316 MW- een locatie op de Kop van de Afsluitdijk van 36 MW- bestaande molens met een totaal van 160 MW- het Friese deel van het windpark Noordoostpolder van 18 MW. <p>Het grootste deel van de provinciale taakstelling wordt gerealiseerd door een windpark in het IJsselmeer: Windpark Fryslân (WPF). De procedure hiervoor is inmiddels afgerond. We houden thans rekening met realisatie in 2021.</p> <p>Voor de Kop van de Afsluitdijk (Nij Hiddum-Houw) hebben Provinciale Staten in juli 2018 een Provinciaal Inpassingsplan (PIP). Vastgesteld. Hiertegen is beroep ingesteld bij de Raad van State. Wij verwachten dat de ruimtelijke procedure in 2019 wordt afgerond. Bij de vaststelling van het PIP is een aantal moties aangenomen, o.a. over een gezondheidsmonitor.</p> <p>Een aandachtspunt is dat een aantal bestaande windmolens zodanig verouderd is dat deze de komende jaren buiten bedrijf worden gesteld. Vervanging door een molen met een grotere omvang is op basis van het provinciale beleid niet mogelijk. Dit heeft mogelijk gevolgen voor de provinciale taakstelling. Wij zullen in de uitwerking van de Friese Energiestrategie bekijken wat de eventuele gevolgen van krimp voor de duurzame energiemix in 2025 zijn en hoe deze kunnen worden ondervangen.</p> <p>Het huidige ruimtelijke beleid laat geen nieuwe windmolens op land toe. Mogelijk wijzigt dit na de provinciale verkiezingen. Afhankelijk van het standpunt van de nieuwe coalitie en de uitkomsten van de RES kan het voorbereiden van nieuw ruimtelijk beleid voor windenergie overwogen worden.</p> <p>Zon</p> <p>Zonne-energie speelt een belangrijke rol in de provinciale energiemix. De ambitie voor zonne-energie is 500 megawatt opgesteld vermogen in 2020. Op grond van de huidige ontwikkelingen vinden wij dit een realistische ambitie. Voor 2025 is 1300 megawatt nodig om onze ambitie te halen. Deze doelen omvatten zowel zon op dak, als zonnenvelden. De invloed van de provincie is vrij beperkt. Met name de financiële instrumenten zijn bepalend voor groter aandeel zonnestroom.</p>
-----------------	---

	<p>Het aantal initiatieven voor zonnevelden heeft het afgelopen jaar een grote vlucht genomen. Om het draagvlak voor zonne-energie te behouden organiseren wij in 2019 opnieuw een ronde Sinnetafels voor initiatiefnemers van zonnevelden. Samen willen we een snelle realisatie van het zonnepark mogelijk maken met aandacht voor de ruimtelijke inpassing. Daarnaast vragen de zonnevelden om een goede inpassing in het bestaande netwerk. Wij inventariseren deze projecten en bespreken die regelmatig met de netwerkbeheerder.</p> <p>Het vermogen op dak blijft daarentegen achter. Het stimuleren van zon op daken zien wij primair als een taak van de gemeenten. Wij gaan met hen in overleg hierover en bespreken hoe wij daar als provincie aan bij kunnen dragen.</p> <p>We gaan ook op zoek naar locaties voor zonnevelden op onze eigen provinciale gronden en willen ruimte bieden aan innovaties op onze eigendommen.</p> <p>Biomassa groengas</p> <p>Groengas heeft veel potentie in Fryslân en is nuttig als grondstof voor industrie. Het is van belang om de potentie van groengas in beeld te houden bij het maken van keuzes voor de warmtetransitie. Als provincie kunnen we dit agenderen bij het opstellen van de RES. Dat geldt ook voor biomassa.</p> <p>Mest(co)vergisters zetten mest samen met organische substraten om in biogas. De business case van de mestcovergister staat al een tijd onder druk, als gevolg van de hoge prijs van co-vergistingmaterialen en kosten voor afzet digestaat. Ook is lokaal draagvlak een belangrijk aandachtspunt.</p> <p>Voor de komende jaren verwachten we een verdere verduurzaming van de landbouwsector. Hieraan kan mestmonovergisting (alleen mest van eigen bedrijf vergisten) een belangrijke bijdrage leveren.</p> <p>We willen slim produceren en slimme netwerken stimuleren.</p> <p>Waterstof</p> <p>Fryslân kan een rol van betekenis spelen in de waterstofeconomie. Wij vinden het wel van belang dat er sprake is van groene waterstof (op basis van duurzaam opgewekt elektriciteit) en niet van grijze waterstof (op basis van elektriciteit die is opgewekt in bijvoorbeeld kolen of gascentrales).</p> <p>De haven van Harlingen kan een plek zijn waar de elektriciteit die off shore wordt opgewekt aan land komt en gebruikt wordt voor de productie van waterstof. De focus hiervoor ligt nu vooral bij de haven van Delfzijl maar mogelijk kan Harlingen in aanvulling hierop ook een bijdrage leveren.</p>
--	--

1.1 Module windenergie

Actie	omschrijving	Rol
Afronden project Nij Hiddum Houw	Afronden van de ruimtelijke procedure. Uitvoering geven aan de moties.	Rechtmatige overheid
Onderzoek bestaande molens	Samen met andere partijen onderzoeken wat de opties voor deze windmolens zijn (saneren of vernieuwen).	Netwerkende overheid
Deelname IPO	Deelname aan de IPO-werkgroep BLOW (bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie).	Netwerkende overheid
Vorbereiden nieuw beleid windenergie	Afhankelijk van het standpunt van de nieuwe coalitie en de uitkomsten van de RES, voorbereiden van nieuw beleid voor windenergie na 2020.	Rechtmatige overheid
Legitimatie	Kerntaak provincie	

1.2 Module zonne-energie

Actie	omschrijving	Rol
Monitoring projecten	De projecten voor zonnevelden worden verzameld en weergegeven op een kaart. overleg voeren met de netwerkbeheerder over de noodzakelijke aanpassingen aan het elektriciteitsnet.	Netwerkende overheid
Uitvoeren van nieuwe ronde Sinnetafels	projecten voor zonnevelden worden begeleid via de Sinnetafels.	Netwerkende overheid
Delen van kennis en ervaring	Kennis en ervaringen van de provincie worden gedeeld met gemeenten en andere partijen. O.a. via het klimaatoverleg Fryslân (KLOF), de Sinnetafels en binnen de werkgroep van FES naar RES.	Netwerkende overheid
Verkennen van mogelijkheden om te investeren in zonne-energie op eigen grond	Uitvoeren van een verkenning naar de mogelijkheden om te investeren in zonne-energie op eigen gronden. Als onderdeel van de doelstelling om als organisatie energieneutraal te worden.	Presterende overheid
Stimuleren van het opwekken van zonne-energie op daken	Stimuleren van het opwekken van zonne-energie op daken via bewustwording van vastgoedeigenaren (woningen en utiliteitsgebouwen) en door overleg met gemeenten. Eventueel ook via de provinciale omgevingsvisie en de daaraan gekoppelde verordening	netwerkende overheid en eventueel rechtmatige overheid
Ruimte bieden voor innovaties	Eigen gebouwen en gronden (waaronder wegen) gebruiken voor innovaties op het gebied van zonne-energie.	Presterende overheid
Legitimatie	Kerntaak provincie, deels wettelijke taak	

1.3 Module biomassa groengas

Actie	omschrijving	Rol
Agenderen onderzoek groengas en biomassa	Agenderen van onderzoek naar de potentie van groengas en biomassa bij het opstellen van de RES.	netwerkende overheid
Stimuleren van innovatie	Stimuleren van slim produceren en slimme netwerken.	Netwerkende/ responsieve overheid
Legitimatie	Eigen keuze	

1.4 Module waterstof

Actie	omschrijving	Rol
Verkennen mogelijkheden waterstof	Mogelijkheden voor decentrale opwekking en opslag van groene waterstof verkennen met marktpartijen en medeoverheden in Noord Nederland. Waterstof kan op termijn strategisch worden ingezet t.b.v. balanceren in het netwerk.	Netwerkende overheid
Lobbyen	Samen met Groningen en Drenthe kansen voor een waterstofeconomie in Noord Nederland bevorderen. Harlingen als plek waar off shore opgewekte elektriciteit aan land komt en omgezet wordt in waterstof.	Netwerkende overheid

Legitimatie	Eigen keuze	
-------------	-------------	--

Programmalijn 2 Gebouwde omgeving

Algemeen	<p>De programmalijn gebouwde omgeving bestaat uit de modules: wijkgerichte aanpak, warmtetransitie, gebouwen, maatschappelijk vastgoed, provinciale gebouwen en financiële instrumenten.</p> <p>De activiteiten voor de gebouwde omgeving zitten voor een groot deel bij gemeenten, woningcorporaties en bedrijven. Cruciale onderdelen zijn energiebesparing en de warmtetransitie van aardgas naar andere vormen van warmte. Binnen bijna alle modules heeft de provincie dan ook (in NSOB-termen) de rol van netwerkende overheid.</p> <p>Wijkgerichte aanpak</p> <p>De energietransitie vraagt om energiebesparing en om systeemkeuzes. Deze systeemkeuzes kunnen het beste op wijk en dorpsniveau gemaakt worden.</p> <p>Deze wijkgerichte aanpak gaat over energiebesparing, het aardgasvrij maken en om de warmtetransitie. Onderdeel daarvan is dat de gemeenten eind 2021 een transitievisie warmte moeten hebben vastgesteld. Hoewel bij deze aanpak met name de gemeenten aan zet zijn willen wij met het oog op de op te stellen RES deze wijkgerichte aanpak ondersteunen. Het gaat dan zowel om woningen van particulieren als om corporatiebezit.</p> <p>Met de Woningbouwcorporaties willen wij voor de wijkgerichte aanpak een Fryske Deal 2.0 sluiten.</p> <p>Het Rijk stelt jaarlijks geld beschikbaar voor projecten om wijken aardgas vrij te maken. Wij zullen ons inspannen om Friese wijken daarvoor aangewezen te krijgen.</p> <p>Warmtetransitie</p> <p>In het verlengde van de wijkgerichte aanpak willen gemeenten ondersteunen bij de warmtetransitie en het opzetten van warmtenetten. Wij doen dit o.a. door een actieve bijdrage te leveren aan het Warmte platform Noord-Nederland en de IPO warmtetafel. De kennis die wij opdoen delen we met gemeenten. Een specifiek vraagstuk is hoe we om willen gaan met restwarmte van industrie en bedrijven bij het opzetten van warmtenetten.</p> <p>Geothermie is een kansrijke bron van duurzame energie voor de (nabije) toekomst. De diepe ondergrond in Fryslân is er in vergelijking met andere delen van het land geschikt voor. Geothermie heeft in Fryslân een potentie van ca 8 PJ.</p> <p>Er zijn veel vragen en onzekerheden rond geothermie. Getracht wordt de vragen te beantwoorden en de toepassing van geothermie zo veel mogelijk te versnellen.</p> <p>In samenwerking met het Wetterskip Fryslân is in 2018 een onderzoek uitgevoerd naar de potentie van energie uit oppervlaktewater in Fryslân. De bedoeling is een aantal haalbare business cases, in samenwerking met andere partijen, concreter te maken en mogelijk richting uitvoering kunnen krijgen. Hierover zijn we ook met het Rijk in gesprek.</p> <p>Gebouwen</p> <p>In navolging van de provincies Drenthe en Overijssel gaan wij in overleg met SVN over de mogelijkheden en de voorwaarden waaronder inwoners van Fryslân rentekorting op de nationale energiebesparingslening kunnen krijgen. Hiermee willen we energiebesparende maatregelen aan woningen stimuleren.</p> <p>We houden bij hoeveel inwoners uit Fryslân jaarlijks gebruik maken van landelijke regelingen. Via het Duurzaam Bouwloket stimuleren we dat deze regeling bekend zijn bij de bouw- en installatiesector en bij de particuliere woningbezitter. Het Duurzaam Bouwloket blijven we ook in 2019 ondersteunen, net als de Duurzame Huizenroute en Buurkracht.</p> <p>Maatschappelijk vastgoed</p> <p>Voor de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed lopen 3 projecten. Sport Fryslân voert energiescans bij sportaccommodaties uit. Doarpswurk voert</p>
-----------------	--

	<p>energieprestatieadviezen (EPA's) uit voor dorpshuizen en de Museum Federatie doet dat voor musea. Deze projecten worden in 2019 worden zo veel mogelijk afgerond. Waar nodig begeleiden wij deze projecten. De middelen hiervoor lopen via de Streekagenda's</p> <p>Provinciale gebouwen Voor het energieneutraal maken van de eigen organisatie is een meerjarenprogramma opgesteld. De uitvoering hiervan zal niet binnen het programma Energietransitie lopen maar via een van de afdelingen binnen het continue proces.</p> <p>Financiële instrumenten Ten aanzien van financiering zetten wij minder in op het verstrekken van subsidies en meer op het stimuleren van groene leningen en het zo mogelijk nieuwere financieringsarrangementen. Hiervoor zijn we ook afhankelijk van de mogelijkheden zoals ze in het regeerakkoord in het vooruitzicht zijn gesteld, o.a. gebouwgebonden financiering en de mogelijke ruimte en garantstellingen voor Energie Service Companies (Esco's), die een rol in de financiering zouden kunnen gaan spelen. Wij willen Europese fondsen benutten voor grootschalige energiebesparing en energieopwekking. Wij moeten kennis opbouwen over de landelijke mogelijkheden van financieringsarrangementen (landelijke regelingen/SDE/ gebouw gebonden regelingen). Om lokale bottom-up processen of complexe processen te ondersteunen kunnen wij bijdragen aan financieringsarrangementen voor van wijken/dorpen die van het aardgas afgaan. Dit kan onderdeel zijn van de Fryske Deal 2.0. De Smallebeurs projecten zijn over gegaan naar de gemeenten.</p>
--	--

2.1 Module wijkgerichte aanpak

Actie	Omschrijving	Rol
Ondersteunen van gemeenten bij organisatie wijkgerichte aanpak	Ondersteunen organisatie enkele wijken die van het aardgas afgaan. Fryske Deal 2.0 Overleg met gemeenten over prestatie afspraken woningbouwcorporaties in relatie tot energiebesparing en duurzame opwekking (waaronder zonnepanelen).	Netwerkende en Responsieve overheid
Lobbyen	Het rijk stelt jaarlijks geld beschikbaar voor het Proeftuin aardgasvrije wijken"-project. De provincie kan lobbyen bij het Rijk om Friese wijken voor dit project aangewezen te krijgen.	Netwerkende overheid
Legitimatie	Beleidsbrief, moties over Fryske Deal	

2.2 Module warmtetransitie

Actie	Omschrijving	Rol
Coördineren keuzes warmtetransitie	Bijdrage Warmteplatform Noord-Nederland en IPO warmte tafel Het benutten van de restwarmte van de industrie en bedrijven voor warmtenetten Provincie delen van kennis voor aanleg warmtenetten en exploitatie.	Netwerkende overheid
Versnellen mogelijkheden geothermie.	Het inventariseren en oplossen van de belemmeringen rond geothermie, o.a. in overleg met het Rijk.	Netwerkende overheid

Warmte uit Oppervlaktewater	Concreter maken van een aantal haalbare business cases (in samenwerking met andere partijen), en mogelijk richting uitvoering krijgen. Overleg met het Rijk hierover.	netwerkende overheid
Legitimatie	RES, motie Staten	

2.3 Module gebouwen

Actie	omschrijving	Rol
Stimuleren energiebesparende maatregelen particuliere woningen	Overleg met SVN over de mogelijkheden en de voorwaarden waaronder inwoners van Fryslân rentekorting op de nationale energiebesparingslening kunnen krijgen.	Netwerkende overheid
Monitoren gebruik landelijke regelingen	Jaarlijks monitoren van de deelname vanuit Fryslân aan de landelijke regelingen	
Duurzaam Bouwloket	Ondersteunen Duurzaam Bouwloket	Netwerkende overheid
Duurzame Huizenroute	Ondersteunen Duurzame Huizenroute	Netwerkende overheid
Buurkracht	Ondersteunen Buurkracht	Netwerkende overheid
Duurzaam Gebouwd Congres	Op 14 februari 2019 vindt het Duurzaam gebouwd congres plaats in Leeuwarden.	Netwerkende overheid
Legitimatie	Eigen keuze	

2.4 Module maatschappelijk vastgoed

Actie	Omschrijving	Rol
Begeleiden projecten mbt maatschappelijk vastgoed.	Afronden energiescans sportaccommodaties, EPA's dorpshuizen en EPA's musea	Netwerkende overheid
Legitimatie	Beleidsbrief	

2.5 Module provinciale gebouwen

Actie	Omschrijving	Rol
Eigen gebouwen energie neutraal maken	Uitvoeren van een meerjarenprogramma	Presterende overheid
Legitimatie	Beleidsbrief, coalitieakkoord	

2.6 Module financiële instrumenten

Actie	Omschrijving	Rol
Benutten Europese fondsen	benutten van Europese fondsen voor grootschalige energiebesparing en opwekking	Presterende en netwerkende overheid
Kennis opbouwen over financieringsarrangementen	Provincie heeft zicht op financieringsarrangementen: landelijke regelingen/SDE/ gebouw gebonden regelingen.	Presterende overheid
Bijdrage aan financierings-	Bijdragen aan financieringsarrangementen voor van wijken/dorpen die van het aardgas afgaan.	Presterende overheid

arrangementen voor van het aardgas af		
Smalle beurs projecten	Gedelegeerd aan gemeenten	
accounthouderschap FSFE	Accounthouderschap FSFE	Rechtmatige overheid
Legitimatie	beleidsbrief	

Programmaliijn 3 Mobiliteit

Algemeen	<p>De programmaliijn mobiliteit bestaat uit 1 module. Daarbinnen vervult de provincie (in NSOB-termen) de rol van presterende overheid.</p> <p>De provinciale rol is zeer beperkt bij het terugdringen van het aantal vervoersbewegingen. Fiscaal beleid van het Rijk is wel zeer bepalend.</p> <p>Duurzaam OV</p> <p>PS hebben in november 2017 besloten dat het OV in Fryslân in 2025 geen CO₂ meer mag uitstoten. Binnen de aanbesteding van het openbaar vervoer (periode 2020 – 2035) zetten we stappen in het verder verduurzamen van deze sector. De elektrische bussen die vanaf 2017 op alle Waddeneilanden gaan rijden, zijn hiervan een mooi voorbeeld. Uitgangspunt voor de aanbestedingsprocedure is een integrale afweging, onder andere tussen duurzaamheid, bereikbaarheid, leefbaarheid en kosten.</p> <p>In 2017 is een concessie voor het treinverkeer verleend. In de concessie zijn mogelijkheden opgenomen om het treinverkeer te verduurzamen.</p> <p>Laadpalen netwerk</p> <p>De provincie Fryslân heeft geen visie op verduurzaming van de mobiliteit in algemene zin. Andere provincies zijn onder andere actief op het vlak van het laadpalen-netwerk. Alle provincies behalve Fryslân besteden de laadpaal-infrastructuur centraal aan. Er zijn wisselende geluiden uit de Friese gemeenten over de behoefte hieraan. We kunnen de behoefte hieraan inventariseren. Als er behoefte is aan een centrale aanbesteding kunnen wij hier een rol bij vervullen.</p>
-----------------	--

3.1 Module mobiliteit

Actie	omschrijving	Rol
Geen CO ₂ uitstoot OV	In 2025 mag het openbaar vervoer geen CO ₂ meer uitstoten. Binnen het programma Openbaarvervoer wordt hier aan gewerkt.	Presterende overheid
Inventariseren behoefte aan centrale aanbesteding	Inventariseren behoefte aan centrale aanbesteding	Presterende overheid
Uitvoeren centrale aanbesteding (snel) laadpalen	Als gekozen wordt voor een centrale aanbesteding van de (snel) laadpalen	Presterende overheid
Legitimatie	OV wettelijk, rest eigen keuze	

Programmalijn 4: Industrie

Algemeen	<p>De programmalijn Industrie bestaat uit 1 module.</p> <p>Fryslân heeft relatief weinig zware energie. Het klimaatakkoord richt zich op de vijf grote industrieclusters in Groningen, Zuid-Holland, Zeeland en Limburg, niet op Fryslân.</p> <p>De provincie heeft een wettelijke taak op het vlak van vergunningverlening, toezicht en handhaving, die gedelegeerd is aan de FUMO.</p> <p>De provincie vervult hierbij (in NSOB-termen) de rol van rechtmatige overheid.</p> <p>Binnen deze module gaat het om effectief toezicht op bedrijven die onder provinciale verantwoordelijkheid vallen. Samen met gemeenten in het FUMO-bestuur moet worden toegezien op adequaat toezicht.</p> <p>(Vastgoed is onderdeel van gebouwde omgeving)</p>
-----------------	--

4.1 Industrie

Actie	omschrijving	Rol
Afspraken met FUMO over VTH	Effectief toezicht op bedrijven die onder provinciale verantwoordelijkheid vallen.	Rechtmatige overheid
Legitimatie	Deels wettelijke taak, rest eigen keuze	

Programmalijn 5 Strategie

Algemeen	<p>De programmalijn Strategie bestaat uit 6 modules die overkoepelend zijn voor het programma Energietransitie.</p> <p>Organisatie RES</p> <p>De andere programmalijnen dragen inhoudelijk bij aan de op te stellen RES. In deze module gaat het om de organisatie van de RES. De provincie kan een projectleider leveren of deze projectleiding samen met gemeenten uitbesteden. Dat geldt ook voor de ondersteuning van het project.</p> <p>Bij het opstellen van de RES zullen ruimtelijke vragen en de daaraan gekoppelde vragen over de inpassing in het netwerk of de uitbreiding van het netwerk beantwoord moeten worden. Dit vraagt om ontwerpend onderzoek.</p> <p>Toekomstbestendig netwerk</p> <p>Het elektriciteitsnetwerk in Fryslân is 'vol' en niet berekend op de energietransitie. Het Klimaatakkoord noemt provincies als de partij om een coördinerende rol te spelen. We stemmen per kwartaal de duurzame energie ontwikkelingen af met de netwerkbeheerders (Liander (en Tennet), zodat het elektriciteitsnetwerk deze ontwikkelingen kan dragen. De monitoring van de zonneveleden maakt hier deel van uit (zie module 1.2).</p> <p>Gezien de situatie op het netwerk zullen we de mogelijkheden om het netwerk te ontlasten onderzoeken. Een optie is om de toepassing huisaccu's te bevorderen. Het bestaande aardgasnetwerk kan in de toekomst wellicht gebruikt worden voor de distributie van groen gas. Dit moeten we samen met de netwerkbeheerders en de producenten van groengas onderzoeken.</p> <p>De situatie van het Friese netwerk moet bij het Rijk onder de aandacht gebracht worden. Zonder aanpassingen aan het netwerk kan de energietransitie in Fryslân spaak lopen.</p> <p>Lokale initiatieven, proeftuinen en experimenten energietransitie</p>
-----------------	--

	<p>Vanuit de Friese Energiestrategie worden twee proefprojecten ondersteund: Noordelijke Friese Wouden en Wijnjewoude. De oplossingen die hier gevonden worden kunnen ook bij andere dorpen en wijk gebruikt worden.</p> <p>De Energiewerkplaats speelt een belangrijke rol bij de energie neutrale dorpen en wijken. De continuïteit van de werkplaats moet geborgd worden. Wij willen faciliteren bij het ontwikkelen van een toekomst bestendige organisatiestructuur van de Energiewerkplaats.</p> <p>Naast de lopende proeftuinen blijft er behoefte aan nieuwe proeftuinen en mogelijkheden om te experimenteren. Wij willen initiatieven ondersteunen met kennis en ons netwerk. Naast de locatie gebonden lokale initiatieven en proeftuin, willen wij ook niet locatie gebonden innovatieve ontwikkelingen faciliteren.</p> <p>Omgevingsvisie</p> <p>De energietransitie is een van de opgaven binnen de provinciale omgevingsvisie. Vanuit het programma Energietransitie zal input geleverd worden in het proces bij de totstandkoming van de omgevingsvisie.</p> <p>De verwachting is dat de op te stellen RES onderdeel wordt van een programma dat volgt op de omgevingsvisie. Het is van belang dat er in de omgevingsvisie de provinciale kaders voor de energietransitie opgenomen worden.</p> <p>Communicatie</p> <p>Voor de communicatie rond het programma Energietransitie wordt van verschillende middelen gebruik gemaakt. Er wordt een overkoepelende communicatienotitie opgesteld met daarin de communicatiestrategie. Er wordt gebruik gemaakt van en communicatiekalender en van verschillende social media.</p> <p>De digitale monitor Energietransitie is een nieuw communicatiemiddel. Om deze goed te laten functioneren, moet deze moet continu bij de tijd gehouden worden.</p> <p>Opgaveleiding en P&C</p> <p>Naast de gebruikelijke werkzaamheden als opgavemanagement en programmacontrol, wordt voor 2019 rekening gehouden met het leveren van een inhoudelijke bijdrage over de energietransitie tbv de coalitievorming.</p> <p>Omdat dit jaarplan het laatste is van het uitvoeringsprogramma Fryslân geeft Energie zal er ook een nieuw uitvoeringprogramma moeten worden opgesteld. Dit zal worden afgestemd op de ontwikkeling van de RES en de programma's die als vervolg op de omgevingsvisie worden opgesteld.</p> <p>Voor het IPO zal deelname van de portefeuillehouder aan de BAC Energie worden voorbereid. In IPO verband zal ook afstemming over de ontwikkeling van de RES plaatsvinden.</p>
--	--

5.1 Module organisatie RES

Actie	omschrijving	Rol
Projectleiding RES	Provinciale projectleider of samen met gemeenten deze projectleiding uitbesteden	Netwerkende overheid
Ondersteuning RES	Provincie kan ondersteuning geven, gemeenten kunnen iemand leveren, of inhuren	Netwerkende overheid
Ruimtelijke en netwerkvragen RES	ontwerpend onderzoek tbv RES	Netwerkende overheid
Communicatie RES	Zie module communicatie	
Legitimatie	IBP, Klimaatakkoord	

5.2 Module toekomstbestendig netwerk

Actie	omschrijving	Rol
Afstemmen elektriciteitsnetwerk met netwerkbeheerders	Actief overleg met de netwerkbeheerders over ontwikkelingen duurzame energie in relatie tot het elektriciteitsnetwerk.	Netwerkende overheid
Scenario's ontwikkelen voor bestaand aardgasnetwerk	Overleg met netwerkbeheerders en producenten groen gas over benutten van het bestaand aardgasnetwerk.	Netwerkende overheid
Accountmanagement netwerkbeheerder (AI)Liander	Accountmanagement netwerkbeheerder	Netwerkende overheid
Onderzoek naar ontlasten netwerk	Onderzoek naar ontlasten netwerk	Reactieve overheid
lobby	De situatie op het Friese netwerk onder de aandacht van het rijk brengen	Netwerkende overheid
Legitimatie	Klimaatakkoord	

5.3 Module lokale initiatieven, proeftuinen en experimenten energietransitie

Actie	omschrijving	Rol
Ondersteunen Energie neutrale dorpen en wijken	Ondersteunen Noordelijke Friese Wouden en Wijnjewoude.	Reactief/ netwerkend
Faciliteren energiewerkplaats 2.0	faciliteren van een toekomst bestendige organisatie structuur	Reactief/ netwerkend
Proeftuinen energietransitie	Ondersteunen lokale initiatieven met kennis en ons netwerk, in samenwerking met de Energiewerkplaats	Reactieve overheid
Faciliteren innovatieve ontwikkelingen	Faciliteren van niet locatie gebonden innovatieve ontwikkelingen	Reactieve overheid
Legitimatie	Klimaatakkoord, Beleidsbrief, moties	

5.4 Module omgevingsvisie

Actie	omschrijving	Rol
Bijdrage energietransitie aan omgevingsvisie	Input leveren voor de omgevingsvisie.	(intern)

5.5 Module communicatie

Actie	omschrijving	Rol
Communicatienotitie 2019	Hierin leggen we de uitgangspunten van onze communicatiestrategie vast	
Communicatiekalender	Dynamisch document waarin staat wat we wanneer en hoe gaan communiceren	
Programma- en projectcommunicatie	Communicatie over de energietransitie via onze digitale nieuwsbrief Energietransitie (10x per jaar), twitter @EnergieFrl, webpagina en frysland.frl/energietransitie. En via de	

	communicatiemiddelen van de provinciale organisatie	
input leveren voor de campagne "Ik ben bewust"	input leveren voor de campagne "Ik ben bewust"	
Monitor Energietransitie	De monitor energietransitie wordt gebruikt als communicatiemiddel en moet worden bijgehouden.	
Publiekcampagne energietransitie/RES	Langdurig communiceren over energietransitie met alle betrokken partijen. Campagne zelf uitbesteden.	Netwerkend
Legitimatatie	Eigen keuze	

5.6 Module Opgaveleiding en P&C

Actie	omschrijving	Rol
Opgavemanagement	Opgavemanagement	
programmacontrol	programmacontrol	
Bijdrage coalitievorming	Inhoudelijke informatie leveren over de energietransitie tbv de coalitievorming.	
Opstellen programmaplan 2020	Opstellen nieuw programmaplan	
IPO	Vorbereiding BAC Energie Deelname aan AAC Energie Afstemming over RES	

Bijlage 1 Moties en toezeggingen

Hieronder wordt een overzicht van de nog te beantwoorden moties en toezeggingen gegeven met een inschatting van het moment waarop er een antwoord aan Provinciale Staten gezonden kan worden. Een deel van de moties en toezeggingen zal nog in 2018 beantwoord worden. Voor de moties en toezeggingen die betrekking hebben op Nij Hiddum Houw (NHH) zal de beantwoording zoveel mogelijk gebundeld plaatsvinden. Daar is op dit moment echter nog geen planning voor te geven.

	Program- malijn	Planning antwoord richting PS
Moties		
1080: evaluatie beleid zonne-energie	1.2	november 2018
1312: bijdrage aan doelstelling inzichtelijk maken	5.6	november 2018
1314: faciliteren innovatieve ontwikkelingen	5.3	november 2018
1318: ontwikkelen energiemeter	5.5	november 2018
1488: opstellen energiebesparingsmeter	5.5	november 2018
1663: stimuleren van geothermie	2.2	december 2018
1664: notitie over het vervolg op de Friese Energiepremieregeling	2.6	november 2018
1667: taskforce energietransitie	5.1	Q1 2019
1847:NHH: bewonersinspraak gezondheidsmonitor	1.1	
1848: NHH: evaluatie omgevingsadviesraad	1.1	
1849: bij energie-initiatieven met grote ruimtelijk impact de omgeving te betrekken volgens het sinnetafel principe	1	
1850: NHH: onafhankelijk klachten meldpunt	1.1	
1851: NHH: halve participaties	1.1	
1852: NHH: overleg over zo laag mogelijke tiphoogte	1.1	
1853: NHH ruimere compensatieregeling	1.1	
1857: proeftuinen decentraal energiesysteem	5.3	november2018
1860: versnelling geothermie	2.2	december 2018
1883: NHH: gemaakte afspraken opnemen in anterieure overeenkomst	1.1	
1884: NHH: nagaan alternatieven verlichting windmolens	2.1	
1923: rapportage jaarplan 2018 en jaarplan 2019 (gericht op de regionale energiestrategie)	5	november 2018
Toezeggingen		
1305: hoe kunnen we invulling geven aan een energiemeter (zichtbaarheid) en koppeling met energieneutrale organisatie	5.5	november 2018
1334: NHH: de omgevingsraad mee geven dat normen voor afstand en geluid expliciet aandacht krijgen.	1.1	
1335: NHH: de spelregels van Fryslân foar de Wyn worden meegegeven aan de omgevingsadviesraad	1.1	
1400: NHH: er wordt een overzicht toegestuurd van molens die mogelijk gesaneerd kunnen worden.	1.1	
1546: aansluiten van Fryske Deal op het energiebesparingsfonds.	2.1	november 2018
1627: NHH:college ziet er op toe dat slagschaduw en participatie worden opgenomen in de anterieure overeenkomst.	1.1	
1636: wanneer gelden voor de verduurzaming van de woningmarkt eerder nodig zijn worden deze naar voren gehaald.	2.1	
1646: het college houdt een vinger aan de pols tav de Friese energiepremie	2.6	november 2018
1648:het college onderzoekt de mogelijkheden van een Taskforce Energietransitie	5.1	Q1 2019
1649: de energiebesparingsmeter wordt opgenomen in de energiebesparingsmonitor	5.5	november 2018

1813: As der in effekt is op de heffingen by it boaren nei waarmtebronnen, dan stelt it kolleezje de Steaten op de hichte.	2.2	
1833: schriftelijke informatie over motie 8 nov 2017 over vervolg Friese energiepremieregeling	2.6	november 2018
1837: NHH: MvT met beantwoording vragen commissie.	1.1	
1863: NHH: nagaan of er iets extra's gedaan kan worden voor de omgeving	1.1	
1864: NHH: gezondheidsmonitor	1.1	
1865: NHH: miscommunicatie nog eens bekijken	1.1	
1866: NHH: uitslagen van monitoring worden meegenomen in d evaluatie van het MER	1.1	
1882: brief over klimaatakkoord, proeftuinen, energiearmoede en korting op rente nationaal energie besparingsfonds		november 2018
1885: NHH: nieuwe initiatieven niet in hetzelfde gebied	1.1	
1886: NHH: verlichting windmolens	1.1	
1887: NHH: eventuele maatregelen bij gebleken gezondheidsrisico's.	1.1	
1888: NHH: schade aan gebouwen als gevolg van NHH en uitvoeren nulmeting	2.1	
1898: uitnodiging aan PS om aanwezig te zijn bij de roadshow RES op 13 september 2018	5.1	december 2018
1899: informerende brief over de positie van de Regionale Energie Strategie (RES) in het klimaat akkoord en het tijdpad	5.1	november 2018
1900: De startnotitie RES komt eind 2018 / begin 2019 naar de Staten	5.1	Q1 2019
1924: voorleggen jaarplan 2019 voor eind 2018.	5	november 2018
1925: Yn desimber 2018 komt de startnotysje oer de regionale enerzjystratgy nei de Steaten	5.1	Q1 2019
1926: Foar de ein fan 2018 komt it plan oer de ferduorsuming fan de eigen organisaasje nei de Steaten	2.5	december 2018

~~Bijlage 2 Middelen~~

~~In de uitvoeringsagenda van het coalitieakkoord is er voor de periode 2016 t/m 2019 in totaal een bedrag van € 12,1 miljoen beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het programma duurzame energie.~~